קדושת לוי — מקץ

מה שהקשה הרמב"ן האיך לא נתקיים הפתרון של יוסף שיהיה שבע שני רעב. נראה כי כך פתר החלום, את אשר אלהים עושה הגיד לפרעה, כלומר שבאם יעשה אלהים גזירתו ולא יהיה צדיק שיבטל אז יתקיים הפתרון. וזה פירוש הפסוק על יהיו שבע שני הרעב הוא הדבר אשר דברתי אשר האלהים עושה הגיד לפרעה, כלומר על שני הרעב יכול צדיק לבטל ולא שני שבע כי הוא גזירה טובה. וזהו ויעמידהו לפני פרעה (בראשית מז, ז) פירוש לפני קודם פרעה שהוא ינהג את פרעה:

ויוסף הוא השליט הוא המשביר לכל עם הארץ (בראשית מב, ו). הענין, כי יש עם ה' ועם הארץ. עם ה', אלו הצדיקים. ועם הארץ, אלו המדובקים לארץ וצריך לשבור אותם. וזהו הרמז ויוסף הוא השליט המשביר, שמשבר אלו האנשים אשר הם צריכים עליות להעלות אותם ולקרות עם ה'. וזהו המשביר, לשון שבר. לעם הארץ, לקרוא עם ה':

או יאמר, ויוסף הוא השליט הוא המשביר, רצה לומר ויוסף הצדיק שרוצה להוסיף על ישראל רב טוב זה הוא השליט על הארץ לו ניתן הממשלה גם בעולם הזה, מה שאין כן ברשעים שרוצים להמעיט טובות מישראל ועינם צרה בטובת ישראל יוסר מהם הממשלה:

ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה וירא יוסף את אחיו ויכירם ויתנכר אליהם (בראשית מב, ו-ז) . ויש להבין מה בא להשמיענו בזה שכתוב ויתנכר אליהם. ונראה דהכתוב בא להשמיענו בזה צדקת יוסף הצדיק, כי הנה יוסף חלם לו שאחיו ישתחו לו כדכתיב (בראשית לז, ז) והנה אנחנו מאלמים כו', ואחיו לא רצו במלוכת יוסף עליהם, והנה דרך הטבע כשאדם מנצח את חבירו וזה יודע שהוא מנצח אותו, דהיינו שיודע שמזה האדם היה לו הנצוח אז ירע לו ויש לו עגמת נפש גדול אבל כשהוא מנצח ואין חבירו יודע ממי הוא מנוצח אז אין לו רע כל כך. והנה בכאן יוסף נצח את אחיו בקיום החלומות אשר חלם לו שאחיו ישתחו לו, ובאמת הם לא רצו בזה שיוסף ינצח אותם ויצטרכו להשתחות לו. וזה היה צדקת יוסף הצדיק שבשעה שהשתחו לו ונמצא הוא נצח אותם אלו היו יודעים שזה שהשתחו לו הוא יוסף היה רע להם לכן יוסף הצדיק בשעה שהשתחו לו אחיו התנכר אליהם כדי שלא ירע בעיניהם על הניצוח שהוא מנצח אותם בקיום החלומות וידמו שהם משתחוים לאחר ובאמת יוסף הוא מלך ולא יהיה להם עצבות על השתחויה, כי יבינו שהם משתחוים למלך אחר. וזה שאמר הכתוב וישתחו לו וכו' ויכירם , שיהיה להם עגמת נפש. ויתנכר אליהם, שלא יהיה להם עגמת נפש וצער על שהוא נצח אותם. ואפשר לומר שזה היה כוונת יוסף הצדיק שלא הודיע לאביו שהוא מלך ושהוא חי שיוסף ידע שיקוים החלומות אשר חלם לו על אחיו שיבואו וישתחו לו, ואלו היה מודיע לאביו והיו באים אחיו והשתחו לו היה להם צער מזה שנצח אותם, כי ידיעת אביו היה גם ידיעה להם לכן לא הודיעו לאביו כדי שלא יצטער את אחיו כדי שיבוא וישתחו לו ולא ידעו למי משתחוים וידמו שמשתחוים למלך אחר:

ויאמר אליהם לא כי ערות הארץ באתם לראות (בראשית מב, יב). פירוש כיון שהם לא ידעו שהוא יוסף וסברו שהוא מצרי ורוצים להעלות הנצוצות הקדושים אשר בו וזה רע להם להגביה הנצוצות שבו לעבודת ה'. לזה אמר כי ערות הארץ, ולא ארץ בלבד, רצה לומר הנצוצות שנפלו בקליפה שנקראת ערלה באתם לראות להגביה דהגבהה הוא ראיה שרואין האיך שאדון כל ברא הכל והתרעם עליהן על זה לפי דעתם שהוא מצרי. ולזה השיבו לו ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים אנחנו כו' הנה הקטן את אבינו היום, פירוש שאחד מהשבטים איננו אתנו אי אפשר לנו להעלות ניצוצות כי אין בנו כח להעלות רק בצירוף כל השבטים שנים עשר שבטי י"ה וכיון שקטן את אבינו והאחד איננו חסר מצירוף י"ב שבטים ואי אפשר להעלות. וגם עוד שאחד איננו נסתלקה שכינה כמאמר חכמינו ז"ל כ"ב שנים שפירש יוסף מאביו לא שרתה עליו השכינה וכיון שאין השכינה שורה אי אפשר להעלות ניצוצות אפס כשישרה אם ירצה השם במהרה שכינה עלינו אז בידנו להעלות נצוצות:

ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא אם כנים אתם אחיכם כו' ואת אחיכם הקטן כו' ויעשו כן (בראשית מב, יח-יט). ויש לדקדק לפי הפשט את האלהים אני ירא, הוי ליה לומר מקודם זאת עשו וחיו. ותו מה שאמר הכתוב ויעשו כן, דמשמע שעשו מיד והלא הבאת בנימין היה אחרי כן אחר עלותם לאביהם וירידתם אחר כך למצרים בהסכמת אביהם ולשון ויעשו כן, משמע דמיד עשו כן. ונראה לי, דהנה זה הדרכה הנכונה לאדם בקום אדם עליו ידין אותו לכף זכות שעושה הכל למען יראת השם יתברך ועל ידי זה שאינו חושדו שעושה לו מחמת רשעת רק ביראת ה' מקרב לבבו אליו ואז ממילא יושג לו שלום מאתו כיון שלבבו נתקרב אליו. וזה שאמר יוסף זאת עשו וחיו את האלהים אני ירא, שעל ידי זה יהיה לכם חיות שממילא יתקרב לבבי עליכם על ידי שתאמינו שהאלהים אני ירא ואין אני בא חס ושלום עליכם ברשעות ומה שאני אומר לכם ואת אחיכם הקטן תביאו אלי, איני עושה מחמת שנאה ורשעות זה שאמר הכתוב ויעשו כן, שזה עשו מיד שהאמינו שהוא ירא אלהים ואינו עושה משנאה. ולזה נאמר מיד אחר כך בקרא אבל אשמים אנחנו על אחינו כו', שתלו הדבר בעצמם לא על ידי שנאתו אותם רק הוא ירא שמים והם הגורמים שבא להם זה: